

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Υπό

Ηλιάννας Ζαφειράκου*, *Παναγιώτη Ταχυνάκη***

* Μεταπτυχιακό στη Λογιστική, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής,
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

** Λέκτορας, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

ABSTRACT

THE INTERNAL AUDIT OF THE GREEK COMPANIES: EMPIRICAL EVIDENCE

The purpose of this article is the empirical examination of internal auditing in the Greek companies. Emphasis is given in the way in which a department of internal auditing is created, the role of internal auditor towards the external auditors, the several departments of the company and the management, and finally the contribution and the composition of the auditing committee are examined.

The results of the research convey that most of the companies consider the internal auditing of great importance for the satisfying and effective marching of a company. Hence, many companies have decided the implementation of a department of internal auditing, even if the alternative of hiring an internal auditor from an external auditing company promotes the reduction of the existing departments within the company and consequently of operation costs and expenses. Moreover, companies retain the independence and the responsibility and increase the internal auditor's efficiency, signaling the effectiveness of internal auditing. JEL Classification: M41.

1. Εισαγωγή

Όταν άρχισε να εφαρμόζεται για πρώτη φορά ο εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις είχε διαφορετική μορφή από αυτή που έχει σήμερα. Αρχικά, ο εσωτερικός ελεγκτής ήταν υπεύθυνος μόνο για την επίβλεψη του έργου της διοίκησης ενώ δεν είχε συμβουλευτικές αρμοδιότητες. Αργότερα, η διοίκηση της επιχείρησης άσκησε πιέσεις ώστε να μεταβληθεί η προαναφερθείσα κατάσταση και να περιληφθούν στα καθήκοντα των εσωτερικών ελεγκτών και η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών. Αυτό θα μπορούσε κανείς να πει ότι είχε σαν απώτερο στόχο τον περιορισμό του ελέγχου της διοίκησης καθώς και τη σύναψη στενότερων σχέσεων μεταξύ διοίκησης και εσωτερικών ελεγκτών.

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (Institute of Internal Auditors) ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια ανεξάρτητη, αντικειμενική, εγγυητική και συμβουλευτική δραστηριότητα, ειδικά σχεδιασμένη ώστε να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες της ελεγχόμενης επιχείρησης. Επίσης, συμβάλλει στην επίτευξη των αντικειμενικών στόχων της επιχείρησης επιβάλλοντας μια συστηματική και πειθαρχημένη μέθοδο αποτίμησης και βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών της διοίκησης, του ελέγχου και της εταιρικής διακυβέρνησης (Colbert J. 2002, σελ. 149; Rittenberg L. 1999, σελ. 31).

Ο αντικειμενικός σκοπός του εσωτερικού ελέγχου είναι παροχή εξειδικευμένου και υψηλού επιπέδου υπηρεσιών προς τη διοίκηση, μέσω αξιολόγησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, η προσφορά βοήθειας στα μέλη του οργανισμού, γενικότερα, ώστε να ασκούν αποτελεσματικά τα καθήκοντά τους, μέσω επιστημονικών αναλύσεων και αξιολογήσεων καθώς και η παροχή σχετικών συμβουλών με το ελάχιστο δυνατό κόστος. Αναλυτικά, οι βασικές λειτουργίες του εσωτερικού ελέγχου, μεταξύ άλλων, είναι: (Dittenhofer M. 2001, σελ. 446).

- Ρύθμιση σχέσεων και συναλλαγών με τρίτα πρόσωπα.
- Πιστοποίηση του τρόπου λειτουργίας της επιχείρησης και επαλήθευση αρχικών στόχων.
- Αποτίμηση της απόδοσης της διοίκησης όλων των τμημάτων που εμπλέκονται με την παραγωγική διαδικασία.
- Συστηματική παρακολούθηση του επιχειρηματικού κινδύνου.
- Αναγνώριση των επικερδών και των ζημιογόνων λειτουργιών και προσπάθεια μεταβολής αυτών που επιδέχονται βελτίωση.
- Αξιολόγηση της απόδοσης των επενδύσεων.
- Μέτρηση του λειτουργικού κόστους των επιμέρους τμημάτων.
- Καταπολέμηση της ανθρώπινης απάτης, κλοπής ή παραπλάνησης.
- Εξακρίβωση της επαρκούς στελέχωσης των τμημάτων και της κατάλληλης αξιοποίησης του προσωπικού.
- Εξασφάλιση της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων και βιβλίων.
- Παρακολούθηση της παραγωγικής αλυσίδας, της διαδικασίας αγορών και των όρων πωλήσεων και αγορών.
- Διασφάλιση της καλής εξωτερικής εικόνας της επιχείρησης.
- Εξέταση και αξιολόγηση διαδικασιών και διεξαγωγή συμπερασμάτων, τα οποία απευθύνονται στη διοίκηση ώστε να διορθωθούν τυχόν αδυναμίες που εντοπίστηκαν.

- Εξασφάλιση της πληρότητας των χρηματοοικονομικών και λειτουργικών πληροφοριών και αναφορών.
- Εξακρίβωση ότι η επιχείρηση συμμορφώνεται με τους νόμους, τις συνθήκες, τις πολιτικές, τις διαδικασίες και τα χρηματοοικονομικά όργανα.

2. Θεωρητική Προσέγγιση

Για να χαρακτηριστεί ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου ως αποτελεσματικό θα πρέπει να πληροί ορισμένα κριτήρια που αν συνενωθούν μπορούν να εγγυηθούν την επιτυχία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου μιας επιχείρησης (Weizhong C. and Shourong S. 1997, σελ. 197). Αναλυτικά:

- **Ανεξαρτησία (Independence):** Η ανεξαρτησία είναι πρωταρχικό στοιχείο κατά την διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου, αν και ο εσωτερικός ελεγκτής δεν δύναται να είναι τόσο ανεξάρτητος όσο ένας εξωτερικός ελεγκτής (ορκωτός ελεγκτής-λογιστής) που εκφράζει απόψεις προερχόμενες από τα αποτελέσματα του ελέγχου. Επιπλέον, το τμήμα του εσωτερικού ελέγχου δεν θα πρέπει να βρίσκεται κάτω από την ίδια διεύθυνση με κανένα άλλο τμήμα.
- **Υπευθυνότητα (Authoritativeness):** Η υπευθυνότητα δηλώνει ικανότητα οργάνωσης και αποτελεσματικότητας κατά την επίλυση προβλημάτων. Για να καταστεί αυτό δυνατό απαιτείται να προηγηθεί διαχωρισμός μεταξύ του οργάνου ελέγχου και διενέργειας του ελέγχου.
- **Αποδοτικότητα (Efficiency):** Η δημιουργία ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου αποσκοπεί στην παραγωγή άμεσου ή έμμεσου κέρδους για την επιχείρηση. Για τον λόγο αυτό η εταιρία θα πρέπει να επικεντρωθεί στη βελτίωση της διοίκησης και αποφυγής σφαλμάτων.

Ωστόσο, αυτό που παρουσιάζει μεγάλη δυσκολία είναι η μέτρηση της αποτελεσματικότητας του εσωτερικού ελέγχου. Η αποτελεσματικότητά του εσωτερικού ελέγχου διασφαλίζεται όταν εξακριβώνεται πιστή προσκόλληση στους στόχους και τους αντικειμενικούς του σκοπούς, ενώ η αποτίμησή της συμβάλλει στον έλεγχο της εργασίας του εσωτερικού ελεγκτή (Dittenhofer M. 2001, σελ. 448).

Οι επιχειρήσεις έχουν την δυνατότητα να επιλέξουν μεταξύ της δημιουργίας τμήματος εσωτερικού ελέγχου ή πρόσληψης εσωτερικού ελεγκτή από εταιρία ορκωτών ελεγκτών (outsourcing). Πολλές είναι οι εταιρίες που δείχνουν να προσανατολίζονται στη δεύτερη περίπτωση καθώς προσδοκούν να περιορίσουν τα υπάρχοντα τμήματα εντός της επιχείρησης, και κατά συνέπεια να μειώσουν τόσο τα λειτουργικά έξοδα όσο και να περιορίσουν την γραφειο-

κρατία. Παραδείγματα τέτοιων εταιριών αποτελούν η Enron, First Bank System, Clark Equipment, κ.ά. (Rittenberg L. 1999, σελ. 31).

Από την άλλη πλευρά, αρκετοί δεν ενθαρρύνουν τη διπλή ιδιότητα των ελεγκτικών εταιριών, δηλαδή την παροχή όχι μόνο υπηρεσιών εξωτερικού ελέγχου αλλά και εσωτερικού ειδικά όταν τα δύο είδη ελέγχων παρέχονται από την ίδια εταιρία. Αυτό που ισχυρίζονται όσοι εναντιώνονται στη διπλή ιδιότητα των ελεγκτών είναι ότι κατά αυτόν τον τρόπο διακυβεύεται η επαγγελματική και προσωπική τους ανεξαρτησία. Επίσης, υπάρχει ο κίνδυνος να δημιουργηθούν αμοιβαία συμφέροντα μεταξύ ελεγκτών και ελεγχόμενων. Αν ένα από τα προαναφερθέντα συμβεί τότε αναιρείται ο αντικειμενικός στόχος των ορκωτών ελεγκτών που είναι η εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος διαμέσου της αποκάλυψης αναξιόπιστων και μη έγκυρων πληροφοριών για τις επιχειρήσεις (Lowe *et al.* 1999, σελ. 22).

Τόσο από τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη στα πλαίσια του παρόντος άρθρου, όσο και από τη μελέτη άλλων ανάλογων ερευνών σχετικά με την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου στις επιχειρήσεις, γίνεται εμφανές ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων προτιμούν να δημιουργούν τμήμα εσωτερικού ελέγχου παρά να προσλαμβάνουν εσωτερικό ελεγκτή από κάποια ελεγκτική εταιρία.

Η δημιουργία και η διατήρηση ξεχωριστού τμήματος εσωτερικού ελέγχου αποτελεί μια πρόκληση για αρκετές επιχειρήσεις. Ο τρόπος με τον οποίο θα πρέπει να αναδιοργανωθούν και να αναδομηθούν οι εσωτερικές λειτουργίες και διαδικασίες της επιχείρησης κρύβει πολλές δυσκολίες, αφού τόσο οι εργαζόμενοι όσο και η διοίκηση έχουν συνηθίσει να εργάζονται μ' έναν συγκεκριμένο ρυθμό, ο οποίος ενδέχεται να μεταβληθεί ριζικά μετά τη δημιουργία του τμήματος εσωτερικού ελέγχου.

Η οργάνωση και η στελέχωση του τμήματος εσωτερικού ελέγχου εξαρτάται κυρίως από τη διοίκηση της εταιρίας αλλά και από τον αρμόδιο του τμήματος εσωτερικού ελέγχου. Η εσωτερική οργάνωση και η διοίκηση του τμήματος είναι αρμοδιότητα του διευθυντή ελέγχου που είναι υπεύθυνος για τη σύνταξη του κανονισμού λειτουργίας, για την κατάρτιση και την υποβολή του ετησίου προγράμματος δράσης προς τη διοίκηση και το συντονισμό υλοποίησής του.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία του Ελληνικού Χρηματιστηρίου (άρθρο 24, ν. 3371/05), οι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο εταιρίες, πέραν από τη συγκρότηση τμήματος εσωτερικού ελέγχου, υποχρεούνται να σχηματίσουν μια τριμελή ελεγκτική επιτροπή που εκλέγεται από το διοικητικό συμβούλιο

της εταιρίας. Συνήθως, τα άτομα που την απαρτίζουν είναι μη εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου και τα οποία αναφέρονται σε αυτό (δηλ. το Δ.Σ.) μέσω τακτικών αναφορών. Η ελεγκτική επιτροπή και το τμήμα εσωτερικού ελέγχου έχουν σχέσεις στενής συνεργασίας. Κατά αυτόν τον τρόπο, επιδιώκεται η διασφάλιση αρίστων συνθηκών απαραίτητων για την αποτελεσματική άσκηση του εσωτερικού ελέγχου, όπως η πρόσβαση στις ηλεκτρονικές ή έντυπες πληροφορίες της εταιρίας, η διαρκής εκπαίδευση σε νέα συστήματα και τεχνικές εσωτερικού ελέγχου, η συγκρότηση ομάδων εργασίας για την εξέταση ειδικών τεχνικών θεμάτων καθώς και η εξασφάλιση υψηλής ποιότητας εργασιακών συνθηκών για τους εσωτερικούς ελεγκτές.

Είναι αυτονόητο ότι η επιτροπή δεν δύναται να συνίσταται από άτομα που δεν σχετίζονται με τον οικονομικό χώρο. Ωστόσο, εδώ γεννάται το ερώτημα αν τα μέλη θα πρέπει να έχουν γενικές οικονομικές γνώσεις ή να είναι καταρτισμένα σε θέματα που αφορούν στον εσωτερικό έλεγχο. Στην ερώτηση αυτή έρχεται να απαντήσει το Blue Ribbon Committee, όπου σ' ένα πρόγραμμα που αφορούσε στη βελτίωση των ελεγκτικών επιτροπών, πρότεινε οι ελεγκτικές επιτροπές να απαρτίζονται τουλάχιστον από ένα μέλος το οποίο να έχει επαρκείς χρηματοοικονομικές και λογιστικές γνώσεις και ανάλογη εμπειρία. Η πρόταση αυτή αποσκοπούσε στη βελτίωση του έργου των ελεγκτικών επιτροπών και κατ' επέκταση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου (Raghunandan *et al.* 2001, σελ. 110).

Ο ρόλος της τριμελούς επιτροπής είναι να ελέγχει την εκτέλεση των καθηκόντων του τμήματος εσωτερικού ελέγχου και γι' αυτό το τελευταίο αναφέρεται σε αυτήν (Χρηματιστήριο Αξιών, 2001). Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από έρευνα που έγινε (DeZoort T. 1997, σσ 152-174), όπου μελετήθηκε ο ρόλος της ελεγκτικής επιτροπής για τις αμερικανικές επιχειρήσεις. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι την πρώτη θέση καταλαμβάνει η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου, ενώ τη δεύτερη και την τρίτη καταλαμβάνουν η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του εσωτερικού και του εξωτερικού (ορκωτού) ελεγκτή και η μελέτη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, αντίστοιχα.

Τόσο οι εσωτερικοί όσο και οι ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές ενδιαφέρονται για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας των πληροφοριών που εμφανίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Για τον λόγο αυτό, θα πρέπει οι εξωτερικοί ελεγκτές (ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές) να εμπιστεύονται την εργασία των εσωτερικών, χωρίς να προκύπτουν αμφιβολίες. Ωστόσο, αυτό είναι αδύνατο να συμβεί αν δεν διαπιστωθεί η σωστή λειτουργία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου καθώς και η εφαρμογή των κατάλληλων ελεγκτικών

προτύπων όπως ορίζει ο έλεγχος της αποτελεσματικότητας του συστήματος. Στην περαιώση του έργου αυτού συμβάλλουν οι εσωτερικοί ελεγκτές, οι οποίοι πρέπει να επεξηγήσουν αναλυτικά στους ορκωτούς τον τρόπο με τον οποίον έχει στηθεί το σύστημα πριν αρχίσει οποιαδήποτε εργασία ή ουσιαστικός έλεγχος (Hanon *et al.* 2004, σσ. 1152-53).

Σε περίπτωση που βρεθεί ότι είτε το σύστημα εσωτερικού ελέγχου δεν είναι αξιόπιστο ή ο εσωτερικός ελεγκτής δεν δώσει στον ορκωτό σαφείς οδηγίες, τότε ο τελευταίος θα αναγκαστεί να προβεί σε επιπρόσθετες, χρονοβόρες ελεγκτικές διαδικασίες επαλήθευσης, ώστε να κατορθώσει να κατανοήσει εις βάθος την κατάσταση που επικρατεί στην επιχείρηση.

Πέραν από την αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, άλλοι τομείς στους οποίους ο εσωτερικός ελεγκτής φαίνεται χρήσιμος για τους ορκωτούς είναι: (α) Επιλογή δείγματος προς εξέταση. (β) Αποστολή επιβεβαιωτικών επιστολών στους πιστωτές και τις τράπεζες. (γ) Παράθεση αναφορών εσωτερικού ελέγχου, ώστε να μελετηθούν τα σχόλια των ελεγκτών πάνω στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου και στις ακολουθούμενες ελεγκτικές διαδικασίες. (Hanon *et al.* 2004, σελ. 1155).

Προκειμένου να επιτευχθεί ικανοποιητική συνεργασία των εσωτερικών και των εξωτερικών ελεγκτών κρίνονται αναγκαίες ορισμένες ενέργειες. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται οι περιοδικές συναντήσεις τους, ο προγραμματισμός της συνδυαστικής εργασίας, η ελεύθερη πρόσβαση στην εργασία των εσωτερικών ελεγκτών καθώς και η επιθεώρηση των εξερχόμενων ελεγκτικών αναφορών. (Lampe J. and Sutton S. 1994, σελ. 336).

Οι εσωτερικοί ελεγκτές υποχρεούνται να συζητούν διάφορα θέματα που αφορούν στη λειτουργία και την απόδοση της επιχείρησης με τη διοίκηση. Η υποχρέωση αυτή επιβάλλεται από τα θεσπισμένα ελεγκτικά πρότυπα. Συγκεκριμένα, το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (Institute of Internal Auditors-I.I.A.) έχει ορίσει ένα πρακτικό συμβουλών, που μεταξύ άλλων προβλέπει την υποχρέωση των εσωτερικών ελεγκτών για επικοινωνία με το κυβερνητικό σώμα ενός οργανισμού, τον προσδιορισμό της βέλτιστης ομάδας συζήτησης, τον κανονισμό και το σχεδιασμό του εσωτερικού ελέγχου καθώς και το συντονισμό των σχέσεων των εσωτερικών ελεγκτών με τους εξωτερικούς συνεργάτες.

Ειδικότερα για την επικοινωνία των εσωτερικών ελεγκτών με τη διοίκηση της επιχείρησης, το πρακτικό ορίζει ότι ο επικεφαλής του τμήματος (Chief Audit Executive-C.A.E.) πρέπει να αναφέρεται στην ελεγκτική επιτροπή, στο διοικητικό συμβούλιο ή σε άλλη κυβερνητική αρχή. Επιπλέον, ορίζει ότι ανε-

ξάρτητα από το ποια θέση κατέχει αυτός στον οποίο αναφέρεται ο εσωτερικός ελεγκτής, για να θεωρηθεί κατάλληλο το άτομο αυτό θα πρέπει να είναι γενικότερα υπεύθυνο για τον έλεγχο, τις χρηματοοικονομικές αναφορές, την οργανωσιακή διακυβέρνηση και την εποπτεία. Ο επικεφαλής του τμήματος εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να έχει άμεση και συχνή επαφή με το συμβούλιο, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα δυο μέρη επικοινωνούν αποτελεσματικά για θέματα που αφορούν την επιχείρηση.

Επιπρόσθετα, με την ολοκλήρωση των ελεγκτικών εργασιών, το τμήμα πρέπει να παρουσιάσει, υπό μορφήν αναφοράς, τις δραστηριότητες στη διοίκηση και στο διοικητικό συμβούλιο. Η αναφορά πραγματοποιείται τουλάχιστον μια φορά το χρόνο και εμπεριέχονται σε αυτήν παρατηρήσεις και συμβουλές βελτίωσης που αφορούν σε ανωμαλίες, παράνομες πράξεις, λάθη, απώλειες, ανεπάρκειες, ανικανότητες, σύγκρουση ενδιαφερόντων και αδυναμίες του ελέγχου. Αφού ενημερωθεί η διοίκηση για την κατάσταση που επικρατεί στην επιχείρηση εξαρτάται από την ίδια κατά πόσο θα αποφασίσει να ακολουθήσει τις συμβουλές που έχουν συντάξει οι εσωτερικοί ελεγκτές ή αν θα λειτουργήσει ανεξάρτητα από αυτές ή αν δεν θα ενεργήσει καθόλου (Colbert J. 2002, σελ. 148).

Ο εσωτερικός έλεγχος στις καινοτόμες επιχειρήσεις δείχνει ότι θα αναπτύσσεται συνεχώς και θα προσαρμοστεί πλήρως στο συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Θα παρέχει τις υπηρεσίες και θα ικανοποιεί τις προσδοκίες της ανώτατης ηγεσίας και των λειτουργικών σημείων μιας επιχείρησης, θα συμβάλλει σημαντικά στη βελτίωση της εταιρικής διοίκησης, θα αναπτύσσει νέες στρατηγικές και θα αυξήσει τα οικονομικά οφέλη. Εξαιτίας των σημαντικών ευθυνών, ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να αναδιαμορφώνει συνεχώς την οργανωσιακή του δομή καθώς και τη στελέχωσή του. Τα άτομα που εργάζονται ως εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να έχουν γνώσεις πάνω σε μεγάλη ποικιλία θεμάτων, ανώτατη μόρφωση και σημαντική εργασιακή εμπειρία. Οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να συλλέγουν, αναλύουν προσεκτικά ποικίλες πληροφορίες καθώς και να ενδυναμώνουν την ποιότητα των ελέγχων και των αξιολογήσεων με στόχο να αυξήσουν την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών. (Guoming B. 1997, σελ. 245).

3. Ερευνητική Προσέγγιση

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η εξετασθεί και να καταγραφεί η ελληνική πραγματικότητα όσον αφορά τον ακολουθούμενο εσωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων. Ειδικότερα, αρχικός στόχος είναι να διαπιστωθεί κατά πόσο οι ελληνικές επιχειρήσεις διατηρούν ξεχωριστό τμήμα εσωτερικού ελέγ-

χου ή χρησιμοποιούν εξωτερικό συνεργάτη (ορκωτό ελεγκτή-λογιστή) που έχουν προσλάβει μέσω ελεγκτικής εταιρίας. Ακολούθως, να εξαχθούν συμπεράσματα όσον αφορά τη συνεργασία του εσωτερικού με τον ορκωτό ελεγκτή, τη συμβολή που έχει η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου και στην απόδοση της επιχείρησης, καθώς και στις αρμοδιότητες που έχει ο εσωτερικός ελεγκτής.

Από τα 280 ερωτηματολόγια που στάλθηκαν στις εταιρίες με μετοχές εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών, επεστράφησαν 62, ποσοστό συμμετοχής γύρω στο 22%. Στη διαμόρφωση του ποσοστού αυτού συνέβαλαν δυο παράγοντες: πρώτον, η εποχή διεξαγωγής και δεύτερον, η χρονική διάρκεια της έρευνας. Το ερωτηματολόγιο στάλθηκε κατά την διάρκεια του καλοκαιριού και ο χρόνος ανταπόκρισης ορίστηκε στον ένα μήνα από την λήψη του.

Υπήρχαν δυο τύποι ερωτηματολογίων, ανάλογα με το αν η επιχείρηση είχε δικό της τμήμα εσωτερικού ελέγχου (τύπος Ι) ή αν χρησιμοποιούσε εξωτερικό συνεργάτη για την εκτέλεση της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου (τύπος ΙΙ). Οι επιχειρήσεις καλούνταν να επιλέξουν έναν από τους δύο τύπους προτού απαντήσουν σε οποιαδήποτε άλλη ερώτηση.

Ο πρώτος τύπος ερωτηματολογίου περιλαμβάνει 31 ερωτήσεις, ενώ ο δεύτερος τύπος 37 ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις αποτελούνταν από ανοιχτού τύπου, κλειστού τύπου καθώς και ερωτήσεις χρησιμοποιώντας την βαθμολογική κλίμακα του Likert.

Η σειρά των ερωτήσεων δεν είναι τυχαία. Το ερωτηματολόγιο είναι χωρισμένο σε επτά ενότητες (πίνακες). Οι ενότητες από ένα έως τρία περιέχουν γενικά στοιχεία για την επιχείρηση, η ενότητα τέσσερα καλύπτει ερωτήσεις σχετικά με την κατάσταση που επικρατεί στην οργάνωση του εσωτερικού ελέγχου. Ακολούθως, η ενότητα πέντε ασχολείται με τις εργασίες του εσωτερικού ελέγχου. Η ενότητα έξι διερευνά την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, ενώ η ενότητα επτά παραθέτει ορισμένες λειτουργίες που, σύμφωνα με τη βιβλιογραφική επισκόπηση, περιλαμβάνονται στις αρμοδιότητες του εσωτερικού ελεγκτή και ο ερωτώμενος καλείται να σημειώσει όσες λειτουργίες αφορούν στον έλεγχο που γίνεται από τον εσωτερικό ελεγκτή της επιχείρησης.

Ακολούθως, έγινε προσπάθεια να αναπτυχθούν ερωτήσεις που να υποβοηθούν τους σκοπούς της έρευνας. Δυστυχώς όμως, επειδή δεν υπήρξε προσωπική επαφή με τους ερωτώμενους κατά τη διαδικασία συλλογής των δεδομένων, δεν στάθηκε δυνατόν να ελεγχθεί τόσο η καταλληλότητα του ερωτώμενου όσο και η αφιέρωση του απαιτούμενου χρόνου. Ωστόσο, η σοβαρότητα και η υπευ-

θυνότητα των ατόμων που απάντησαν θεωρείται δεδομένη εξαιτίας του γεγονότος ότι τα ερωτηματολόγια εστάλησαν σε μεγάλες και αναγνωρισμένες εταιρίες και απευθύνονταν προς τους οικονομικούς διευθυντές.

Τη συλλογή των δεδομένων ακολούθησε η στατιστική τους επεξεργασία και ανάλυση χρησιμοποιώντας το στατιστικό πρόγραμμα SPSS 12.0. Κατά κύριο λόγο χρησιμοποιήθηκαν οι μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις, ποσοστιαίες μονάδες ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τις ληφθείσες απαντήσεις.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ερευνητικής διαδικασίας, ενώ παράλληλα γίνεται σύντομη αναφορά στη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, ώστε να γίνουν πλήρως κατανοητά τα αποτελέσματα. Τα αποτελέσματα αποδίδονται τόσο περιγραφικά όσο και σχηματικά, γεγονός που συμβάλλει στην καλύτερη και ευκολότερη κατανόησή τους. Επίσης, όπου κρίνεται απαραίτητο, παρεμβάλλεται κατάλληλη βιβλιογραφία, ώστε να γίνουν συγκρίσεις με τους ισχύοντες νόμους, κανόνες ή άλλες ερευνητικές εργασίες.

Στο άρθρο 4 της απόφασης 5/204/14.11.00 του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς ορίζεται ότι: «...κάθε εταιρία οφείλει να διαθέτει τμήμα εσωτερικού ελέγχου το οποίο θα αποσκοπεί στη συνεχή παρακολούθηση της λειτουργίας της εταιρίας και θα έχει την ευθύνη να ενημερώνει εγγράφως, σε τακτά χρονικά διαστήματα, το διοικητικό συμβούλιο για την εφαρμογή του κανονισμού εσωτερικής λειτουργίας της εταιρίας...». Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι πολλές εταιρίες ακολουθώντας την επιταγή του νόμου προέβησαν στη δημιουργία τμήματος εσωτερικού ελέγχου. Ωστόσο, υπάρχει ένα ποσοστό εταιριών, που αποφάσισαν τη δημιουργία του αντίστοιχου τμήματος ανεξάρτητα από τη απόφαση επειδή πίστευαν ότι η κίνηση αυτή θα προσέδιδε αξία στην εταιρία, ενώ ταυτόχρονα θα αυξάνονταν η αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των διαφόρων λειτουργιών της. Επίσης, υπάρχει ένα μικρό ποσοστό που επέλεξε την πρόσληψη εξωτερικού συνεργάτη για τη διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου.

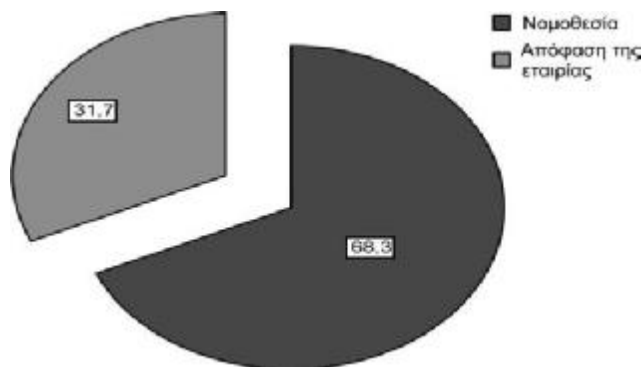
Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι κατά τη συλλογή των ερωτηματολογίων μόνο οι δυο από τις εξήντα δυο επιχειρήσεις που επέστρεψαν απαντημένα τα ερωτηματολόγια, χρησιμοποιούν εξωτερικό συνεργάτη για τη διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου. Γι' αυτό τον λόγο αποφασίστηκε να μη γίνει καμία στατιστική ανάλυση γι' αυτά τα δεδομένα καθώς το δείγμα θεωρείται μη σημαντικό. Έτσι, στην πορεία θα αναλυθούν μόνο τα δεδομένα του πρώτου ερωτηματολογίου που αφορά αποκλειστικά τις επιχειρήσεις που έχουν αναπτύξει τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Ωστόσο, το συμπέρασμα που εξάγεται από την παρατήρηση αυτή μόνον αδιάφορο δεν είναι. Αντιθέτως, κατά αυτόν τον

τρόπο αποκαλύπτεται ότι οι σύγχρονες και μεγάλες επιχειρήσεις εκτιμούν τη συμβολή του εσωτερικού ελέγχου στη βελτίωση της απόδοσης της εταιρίας και συνεπώς επιδιώκουν τη δημιουργία ενός ξεχωριστού τμήματος για τη συγκεκριμένη λειτουργία.

Στη συνέχεια, όπως αποκαλύπτεται από την ανάλυση των συχνοτήτων, για τις 19 από τις 60 επιχειρήσεις η δημιουργία του τμήματος εσωτερικού ελέγχου ήταν επιλογή τους, ενώ για τις υπόλοιπες 41 επιχειρήσεις ο σχηματισμός του τμήματος έγινε ώστε να συμμορφωθούν στους κανόνες του Χρηματιστηρίου (σχήμα 1).

ΣΧΗΜΑ 1

Δημιουργία τμήματος εσωτερικού ελέγχου

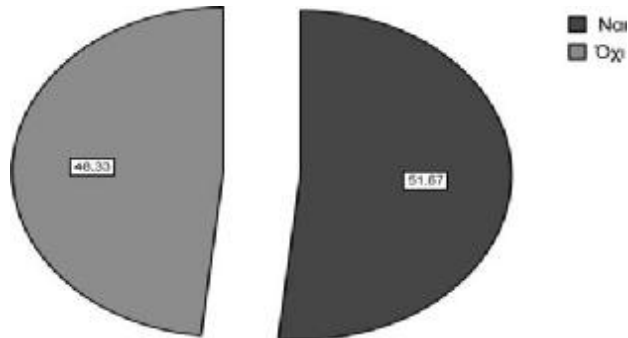
Ένα επιπλέον εύρημα είναι ότι ένα ποσοστό των ερωτηθεισών επιχειρήσεων, πέραν της διατήρησης τμήματος εσωτερικού ελέγχου, συνεργάζονται και με ελεγκτική εταιρία. Συγκεκριμένα, το 51,67% των ερωτηθέντων απάντησε θετικά στην ερώτηση «Εκτός από τη λειτουργία εσωτερικού ελέγχου εντός της εταιρίας σας, συνεργάζεστε ταυτόχρονα και με ελεγκτική εταιρία;» ενώ το 48,33% απάντησε αρνητικά. (Σχήμα 2).

Το αποτέλεσμα αυτό μπορεί να οφείλεται σε διάφορους λόγους, μερικοί εκ των οποίων αναφέρονται παρακάτω (Lowe *et al.* 1999, σελ. 24): (α) Προσφορά ελεγκτικής ποιότητας. (β) Παροχή εξειδικευμένου και έμπειρου προσωπικού. (γ) Χρήση σύγχρονων μέσων κατά τον έλεγχο. (δ) Αποκόμιση εμπιστοσύνης από άλλες επιχειρήσεις. (ε) Επικέντρωση της διοίκησης στις βασικές λειτουργίες της εταιρίας. (στ) Περιορισμός των μη βασικών λειτουργιών της εταιρίας και κατά συνέπεια μείωση του κόστους. (ζ) Εξασθένιση της ανεξαρτη-

σίας των ορκωτών ελεγκτών καθώς και της αξιοπιστίας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

ΣΧΗΜΑ 2

Συνεργασία με Ελεγκτική Εταιρεία

Ωστόσο, βρέθηκε ότι η χρήση εσωτερικού ελεγκτή από ελεγκτική εταιρεία επηρεάζει την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και την ανεξαρτησία των ελεγκτών μόνον αν τόσο ο εσωτερικός όσο και ο εξωτερικός έλεγχος γίνονται από το ίδιο άτομο (James K. 2003, σελ. 321).

Στο ερωτηματολόγιο καταγράφηκαν ορισμένες λειτουργίες που περιλαμβάνονται στα καθήκοντα του εσωτερικού ελεγκτή. Κατόπιν, ζητήθηκε από τις εταιρίες να σημειώσουν όσες πίστευαν ότι σχετίζονται με το έργο των εσωτερικών ελεγκτών της εταιρίας τους. Από τα αποτελέσματα βρέθηκε ότι για τις περισσότερες επιχειρήσεις ο εσωτερικός ελεγκτής έχει ως βασικές δραστηριότητες όπως: (α) διαχείριση αγορών και προμηθευτών, πωλήσεων και πελατών, χρηματικών διαθεσίμων. (β) καταγραφή μισθοδοσίας προσωπικού και (γ) σύμβαση χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Οι προαναφερθείσες λειτουργίες απαντήθηκαν σε ποσοστό άνω του 70% από τους ερωτηθέντες και για τον λόγο αυτό συμπεραίνει κανείς ότι αποτελούν την κύρια ενασχόληση των εσωτερικών ελεγκτών.

Ωστόσο, ορισμένες από τις δραστηριότητες απαντήθηκαν σε ποσοστό από 50% έως 70% και μπορούν να θεωρηθούν επίσης αρκετά σημαντικές, αλλά όχι σε ίδιο βαθμό με τις παραπάνω. Αυτές είναι οι εξής: (α) Προϋπολογισμός (β) Καταχωρήσεις στη γενική λογιστική (γ) Εντολές αγορών (δ) Διαχείριση αποθεμάτων (ε) Διαχείριση παγίων στοιχείων (στ) Διαχείριση και γνωστοποίηση

ενδοεταιρικών συναλλαγών και (ζ) διαχείριση και γνωστοποίηση συναλλαγών με συνδεδεμένα μέρη.

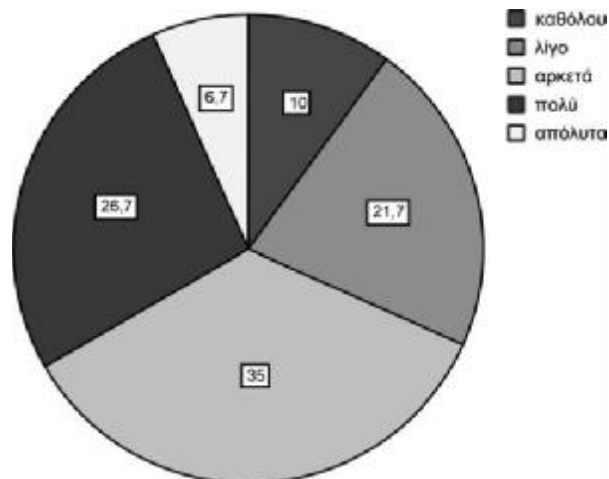
Όπως διαπιστώνεται, οι περισσότερες από τις παραπάνω δραστηριότητες αφορούν σε ελέγχους των συναλλαγών με τρίτους, γεγονός που είναι αναμενόμενο αφού αυτές είναι καθοριστικής σημασίας για την πορεία και την αποτελεσματικότητα της επιχείρησης.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι εσωτερικοί και οι εξωτερικοί ελεγκτές (ορκωτοί ελεγκτές) οφείλουν να βρίσκονται σε σχέση συνεργασίας ώστε να υπάρχει καλύτερο αποτέλεσμα όσον αφορά την παραγωγή και σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της ελεγχόμενης εταιρίας.

Στην έρευνα που έγινε, τέθηκε η ερώτηση αν και κατά πόσο το έργο των εσωτερικών ελεγκτών συμβάλλει στο έργο των ορκωτών ελεγκτών. Η ερώτηση απαντήθηκε με τη χρήση βαθμολογικής κλίμακας Likert, ενώ ο ερωτώμενος είχε να επιλέξει μεταξύ των επιλογών «καθόλου», «λίγο», «αρκετά», «πολύ» και «απόλυτα». Τα αποτελέσματα εμφανίζονται σχηματικά με τη βοήθεια του σχήματος 3.

ΣΧΗΜΑ 3

Συμβολή εσωτερικού ελέγχου στο έργο των ορκωτών ελεγκτών

Έτσι, το 10% των επιχειρήσεων θεωρεί ότι η χρήση του εσωτερικού ελέγχου δεν συμβάλλει «καθόλου» στο έργο των ορκωτών ελεγκτών, το 21,7%

ισχυρίζεται ότι έχει «λιγότερη» συμβολή, το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων, το οποίο ανέρχεται στο 35%, εξέφρασε την άποψη ότι ο εσωτερικός έλεγχος έχει «αρκετά» μεγάλη συμβολή, το 26,7% ότι έχει «πολύ» μεγάλη συμβολή και τέλος το 6,7% πιστεύει ότι ο εσωτερικός έλεγχος συμβάλλει 'απόλυτα' στο έργο των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών.

Οι παραπάνω απαντήσεις των εταιριών χαρακτηρίζονται από ανομοιογένεια. Για τον λόγο αυτό, εξετάστηκε αν αυτό οφείλεται στον αριθμό των ατόμων που απασχολεί η επιχείρηση στο τμήμα εσωτερικού ελέγχου ή στο γεγονός ότι μια εταιρία συνεργάζεται για τον εσωτερικό έλεγχο και με ελεγκτική εταιρία. Ωστόσο, ο στατιστικός έλεγχος έδειξε ότι δεν υπάρχει καμία σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές αυτές. Μια πιθανή προσέγγιση για την επεξήγηση της συγκεκριμένης παρατήρησης είναι ο τρόπος οργάνωσης του τμήματος καθώς και οι γνώσεις και η πρακτική εμπειρία του εσωτερικού ελεγκτή που απασχολεί η εταιρία.

Σε προηγούμενη ενότητα συζητήθηκε το θέμα της αναφοράς του τμήματος εσωτερικού ελέγχου και διαπιστώθηκε ότι στις περισσότερες εταιρίες ο εσωτερικός ελεγκτής είναι υπόλογος στο διοικητικό συμβούλιο. Στην παρούσα ενότητα θα εξεταστεί ποιος είναι ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου ως προς τη διοίκηση. Συγκεκριμένα, διερευνήθηκε αν ο εσωτερικός ελεγκτής παρέχει αναλυτικές πληροφορίες για τους ελέγχους που διενεργεί καθώς και αν προτείνει λύσεις και παρέχει συμβουλές πάνω σε θέματα που επιδέχονται διόρθωση ή βελτίωση.

Η παροχή αναλυτικών πληροφοριών για τους ελέγχους περιλαμβάνει αναφορές από τον έλεγχο των διαφόρων τμημάτων της εταιρίας, τη συμμόρφωση της εταιρίας και των υποκαταστημάτων αυτής ως προς τη νομοθεσία και τους κανονισμούς, την αποτροπή της απώλειας κρατικής περιουσίας και τη διασφάλιση της τιμότητας και του σεβασμού προς την κρατική περιουσία (Xiangdong W. 1997, σελ. 201).

Με τις συστάσεις προς την διοίκηση της επιχείρησης ο εσωτερικός ελεγκτής προσπαθεί να προτρέψει τα κατάλληλα άτομα να δράσουν ώστε να διορθωθεί μια κατάσταση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο ελεγκτής μπορεί να είναι σε θέση να προσδιορίσει τόσο την αιτία όσο και τη λύση, εξαιτίας της προσωπικής του ειδίκευσης στα συγκεκριμένα θέματα. Σε άλλες περιπτώσεις, ο εσωτερικός ελεγκτής μπορεί να έχει τη δυνατότητα να προσδιορίσει την αιτία αλλά όχι και τη λύση. Όταν συμβαίνει αυτό είναι καλύτερα ο εσωτερικός ελεγκτής να απευθυνθεί σε μέλος της διοίκησης και να αναφέρει την ύπαρξη του προβλήματος ώστε αυτό να προσπαθήσει να βρει λύση ή να αναθέσει το έργο επίλυσης σε άλλο αρμόδιο άτομο. Επίσης, υπάρχει και η ακραία περίπτωση όπου ο εσωτε-

ρικός ελεγκτής μπορεί απλώς να διαγνώσει ότι υπάρχει προβληματική περιοχή χωρίς όμως να μπορεί να εντοπίσει την αιτία που προκάλεσε το πρόβλημα. (Churchill N. 1966, σελ.236).

Από την άλλη πλευρά, ο συμβουλευτικός ρόλος των εσωτερικών ελεγκτών έγκειται στην παροχή επαρκών, έγκαιρων, ακριβών και χρήσιμων πληροφοριών προς τη διοίκηση, ώστε να συμβάλλουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, στη βελτίωση της διοίκησης παραγωγής και στην αποφυγή σημαντικών σφαλμάτων (Xiangdong W. 1997, σελ. 202).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ο ρόλος των εσωτερικών ελεγκτών προς την διοίκηση της επιχείρησης

	Συχνότητα	Ποσοστό
Παρέχει αναλυτικές πληροφορίες για τους ελέγχους	53	88,3
Προτείνει λύσεις	43	71,7
Παίζει συμβουλευτικό ρόλο	40	66,7

Όπως φαίνεται και από τον παραπάνω πίνακα το 88,3% των εσωτερικών ελεγκτών παρέχει αναλυτικές πληροφορίες για τους διενεργούμενους ελέγχους, το 71,7% προτείνει λύσεις σε προβλήματα που αποκαλύπτονται μέσω του ελέγχου και τέλος το 66,7% συμβουλεύει την επιχείρηση για διοικητικά και λειτουργικά θέματα.

Συνεπώς, διαπιστώνεται ότι για τις περισσότερες επιχειρήσεις ο εσωτερικός ελεγκτής δεν αποτελεί απλώς ένα όργανο ελέγχου της σωστής λειτουργίας και της αποδοτικότητας της εταιρίας, αλλά, εφόσον έχει την αρμοδιότητα να συμβουλεύει και να προτείνει λύσεις, θεωρείται ταυτόχρονα ένας συνεργάτης ή ένα άτυπο μέλος της διοίκησης.

Στη συνέχεια, ζητήθηκε από τις εταιρίες να απαντήσουν σε ερωτήσεις που αφορούν την αποτελεσματικότητα που έχει η διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου. Οι απαντήσεις τέθηκαν υπό τη μορφή βαθμολογικής κλίμακας, ενώ οι ερωτώμενοι έπρεπε να σημειώσουν ό,τι θεωρούσαν σχετικότερο με την κατάσταση που επικρατεί στην επιχείρηση που απασχολούνται. Οι ερωτήσεις που αφορούν στην αποτελεσματικότητα ήταν έξι στο σύνολο και αναφέρονται παρακάτω:

- Κατά πόσο το σύστημα εσωτερικού ελέγχου προσθέτει αξία και βελτιώνει τις λειτουργίες της επιχείρησής σας;
- Κατά πόσο θεωρείτε ότι το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησής σας συμβάλλει στη συστηματική αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης του κινδύνου, του ελέγχου και στις εταιρικές διαδικασίες;
- Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου συμβάλλει στη διεξαγωγή αξιόπιστων οικονομικών καταστάσεων;
- Ο εσωτερικός ελεγκτής ερευνά την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών και λειτουργικών πληροφοριών της επιχείρησής σας;
- Ο εσωτερικός ελεγκτής ερευνά τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για τον προσδιορισμό, μέτρηση, κατάταξη και αναφορά των χρηματοοικονομικών και λειτουργικών πληροφοριών;
- Ο εσωτερικός ελεγκτής ερευνά αν η επιχείρηση συμμορφώνεται με τις πολιτικές, τα σχέδια, τις διαδικασίες, τους νόμους και τους κανονισμούς της επιχείρησής σας;

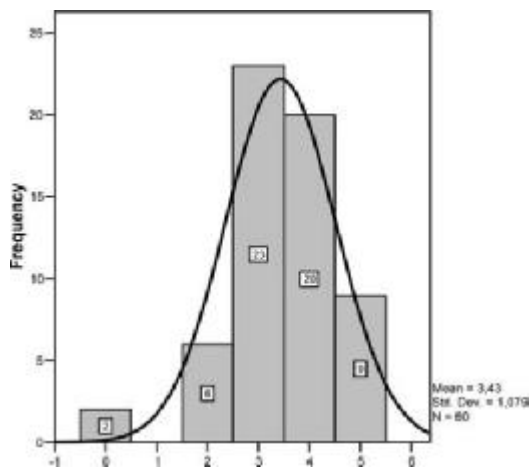
Κατόπιν, θα αποδοθούν τα αποτελέσματα των απαντήσεων με τη βοήθεια των ιστογραμμάτων που ακολουθούν, ώστε να διεξαχθούν συμπεράσματα ως προς την άποψη που έχουν σχηματίσει οι ελληνικές επιχειρήσεις για τον εσωτερικό έλεγχο.

Έτσι, όπως φαίνεται από τα σχήματα 14 έως 19, ο μέσος όρος των απαντήσεων βρίσκεται μεταξύ του «αρκετά» και «πολύ». Μόνο η τελευταία ερώτηση διαφέρει σε αυτό, όπου ο μέσος όρος του δείγματος απάντησε «πολύ». Βέβαια, η διασπορά των απαντήσεων διαφέρει μεταξύ των ερωτήσεων πράγμα το οποίο αποκαλύπτεται αν προσέξει κανείς τις τυπικές αποκλίσεις, που βρίσκονται δίπλα από κάθε διάγραμμα.

Συγκεκριμένα, στην ερώτηση «Κατά πόσο το σύστημα εσωτερικού ελέγχου προσθέτει αξία και βελτιώνει τις λειτουργίες της επιχείρησής σας;» ο μέσος όρος είναι 3,43, το οποίο σημαίνει ότι ο μέσος όρος των επιχειρήσεων απάντησε «αρκετά» έως «πολύ», αλλά με μεγαλύτερη κλίση προς το «αρκετά». Η τυπική απόκλιση, δηλαδή η διασπορά των τιμών από τη μέση τιμή, είναι 1,079. Αυτό σημαίνει ότι στο 68% των περιπτώσεων οι τιμές θα βρίσκονται ανάμεσα στο διάστημα «λίγο» και «πολύ» (σχήμα 4).

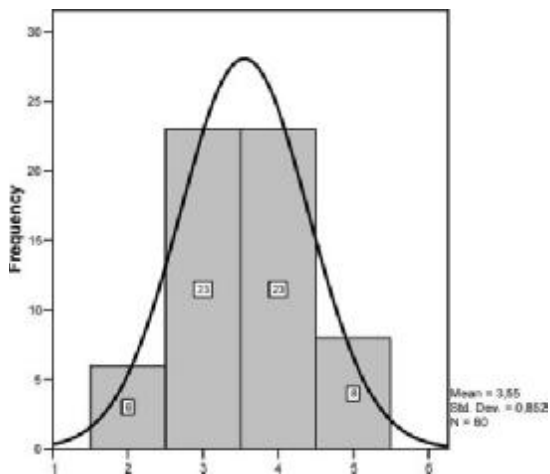
ΣΧΗΜΑ 4

Κατά πόσο το σύστημα εσωτερικού ελέγχου προσθέτει αξία και βελτιώνει τις λειτουργίες της επιχείρησής σας;

ΣΧΗΜΑ 5

Κατά πόσο θεωρείτε ότι το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησής σας συμβάλλει στη συστηματική αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης του κινδύνου, του ελέγχου και τις εταιρικές διαδικασίες;

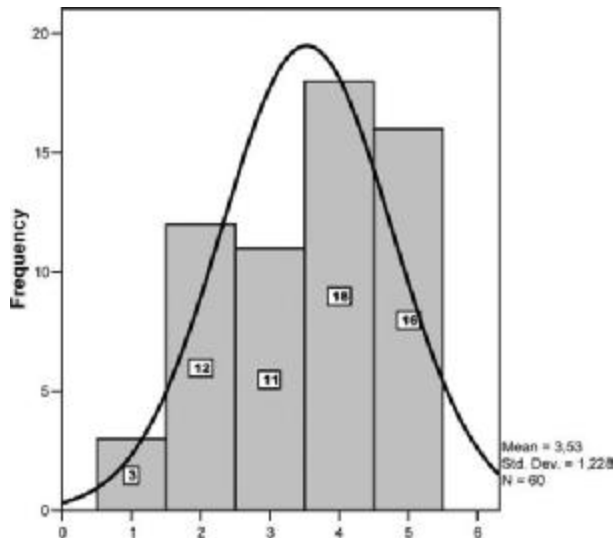

Στην ερώτηση «Κατά πόσο θεωρείτε ότι το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησής σας συμβάλλει στη συστηματική αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης του κινδύνου, του ελέγχου και τις εταιρικές διαδικασίες;» ο μέσος όρος είναι 3,55, το οποίο βρίσκεται στη μέση ανάμεσα στο «αρκετά» και «πολύ». Σε αυτή την περίπτωση, η τυπική απόκλιση είναι 0,852, που σημαίνει ότι η πιθανότητα οι παρατηρήσεις να βρίσκονται μεταξύ «αρκετά» και «πολύ» είναι 68% (σχήμα 5).

Στην τρίτη ερώτηση, κατά πόσο «Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου συμβάλλει σε διεξαγωγή αξιόπιστων οικονομικών καταστάσεων;» ο μέσος όρος είναι κοντά σε αυτόν της προηγούμενης περίπτωσης, με τη διαφορά ότι η τυπική απόκλιση ανέρχεται σε 1,228, δηλαδή υπάρχει μεγάλη διασπορά των τιμών. Έτσι, δεν υπάρχει ομόφωνη γνώμη για το αν ο εσωτερικός έλεγχος συμβάλλει στη διεξαγωγή αξιόπιστων οικονομικών καταστάσεων (σχήμα 6).

ΣΧΗΜΑ 6

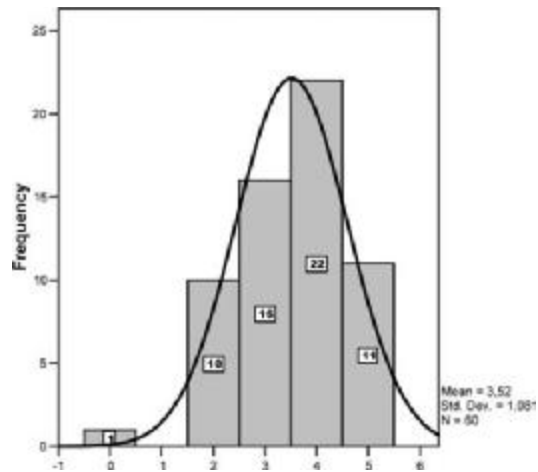
Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου συμβάλλει στην εξαγωγή αξιόπιστων οικονομικών καταστάσεων;

Επίσης, τα ίδια συμπεράσματα εξάγονται και για την τέταρτη ερώτηση, δηλαδή «Αν ο εσωτερικός ελεγκτής ερευνά την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών και λειτουργικών πληροφοριών της επιχείρησής;» (σχήμα 7).

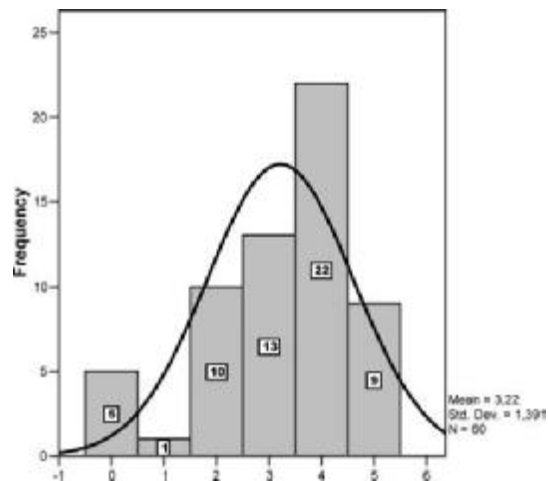
ΣΧΗΜΑ 7

Ο εσωτερικός ελεγκτής ερευνά την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών και λειτουργικών πληροφοριών της επιχείρησής σας;

ΣΧΗΜΑ 8

Ο εσωτερικός ελεγκτής ερευνά τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για τον προσδιορισμό, μέτρηση, κατάταξη και αναφορά των χρηματοοικονομικών και λειτουργικών πληροφοριών;

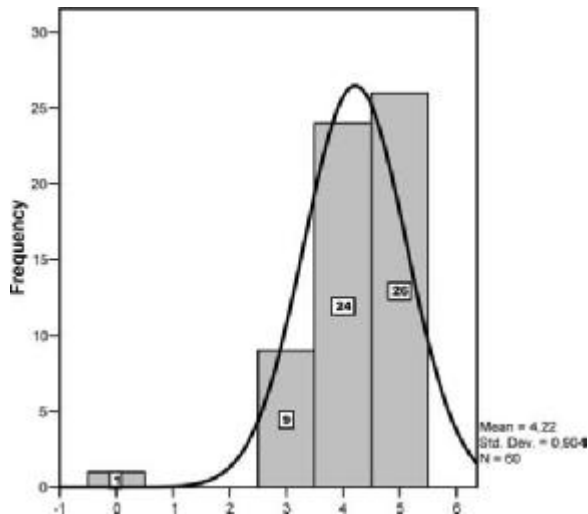

Στην πέμπτη ερώτηση, όπου «Ο εσωτερικός ελεγκτής ερευνά τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για τον προσδιορισμό, μέτρηση, κατάταξη και αναφορά των χρηματοοικονομικών και λειτουργικών πληροφοριών;», ο μέσος όρος ανέρχεται σε 3,22 που ερμηνεύεται ως «αρκετά». Η τυπική απόκλιση είναι ίση με 1,391, δηλαδή υπάρχει 68% πιθανότητα οι τιμές να βρίσκονται μεταξύ «λίγο» και «απόλυτα», το οποίο σημαίνει ότι η διασπορά των τιμών είναι μεγάλη (σχήμα 8).

Τελειώνοντας, στην τελευταία ερώτηση που αφορά στο αν «Ο εσωτερικός ελεγκτής ερευνά αν η επιχείρηση συμμορφώνεται με τις πολιτικές, τα σχέδια, τις διαδικασίες, τους νόμους και τους κανονισμούς της επιχείρησης;», ο μέσος όρος είναι 4,22 και αντιστοιχεί στην απάντηση «πολύ». Η τυπική απόκλιση είναι 0,904, δηλαδή οι περισσότερες παρατηρήσεις βρίσκονται μεταξύ του «αρκετά» έως «απόλυτα» (σχήμα 9).

ΣΧΗΜΑ 9

Ο εσωτερικός ελεγκτής ερευνά αν η επιχείρηση συμμορφώνεται με τις πολιτικές, τα σχέδια, τις διαδικασίες, τους νόμους και τους κανονισμούς της επιχείρησής σας;

Από τη στατιστική ανάλυση συμπεραίνει κανείς ότι το σύστημα εσωτερικού ελέγχου για τις περισσότερες επιχειρήσεις προσθέτει αξία και βελτιώνει τις διάφορες λειτουργίες, καθώς επίσης συμβάλλει στη συστηματική αξιολόγηση

και αύξηση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης του κινδύνου, του ελέγχου και των εταιρικών διαδικασιών σε σημαντικό βαθμό. Αντιθέτως, στις ερωτήσεις που αφορούν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, δεν υπάρχει κοινά αποδεκτή άποψη. Αυτό μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός ότι σε άλλες επιχειρήσεις οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι αρμοδιότητα του εσωτερικού ελεγκτή, ενώ σε άλλες δεν ισχύει κάτι τέτοιο. Επίσης, στις περισσότερες επιχειρήσεις η διαπίστωση του αν η επιχείρηση συμμορφώνεται με τις πολιτικές, τα σχέδια, τις διαδικασίες, τους νόμους και τους κανονισμούς είναι αρμοδιότητα του εσωτερικού ελεγκτή.

4. Συμπεράσματα - Προτάσεις

Τα αποτελέσματα της έρευνας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι περισσότερες επιχειρήσεις θεωρούν τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου ζωτικής σημασίας για την ικανοποιητική και αποτελεσματική πορεία της εταιρίας. Για αυτό πολλές επιχειρήσεις έχουν προβεί στη δημιουργία τμήματος εσωτερικού ελέγχου παρόλο που η λύση της πρόσληψης εσωτερικού ελεγκτή από ελεγκτική εταιρία συμβάλλει στον περιορισμό των υπαρχόντων τμημάτων και συνεπώς οδηγεί στη μείωση των λειτουργικών εξόδων και δαπανών. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι εταιρίες εξασφαλίζουν την ανεξαρτησία, την αυταρχικότητα και την αποδοτικότητα του ελεγκτή και έτσι σηματοδοτούν την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Ακολούθως, διαπιστώνεται ότι τα τμήματα εσωτερικού ελέγχου παρέχουν υπηρεσίες προς τη διοίκηση, μέσω της διαρκούς επικοινωνίας, προσφέρουν βοήθεια στα μέλη του οργανισμού, συμβολές και αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τον εσωτερικό έλεγχο, δηλαδή προσκολλώνται στους αντικειμενικούς στόχους και σκοπούς του εσωτερικού ελέγχου.

Όσον αφορά τη συνεργασία των εσωτερικών και των εξωτερικών ελεγκτών, η έρευνα έδειξε ότι δεν υπάρχει ομοφωνία απόψεων. Ένα σημαντικό ποσοστό εταιριών πιστεύει ότι υπάρχει ικανοποιητική σχέση συνεργασίας ανάμεσα στα δυο μέρη, αλλά υπάρχει και ένα εξίσου μεγάλο ποσοστό που θεωρεί ότι η σχέση θα μπορούσε να είναι καλύτερη. Συνεπώς, διαπιστώνεται ότι στην Ελλάδα θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών (ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές), ώστε να αυξηθεί ταυτόχρονα και η αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου.

Παράλληλα, φαίνεται ότι οι επιχειρήσεις εφαρμόζουν τον εσωτερικό έλεγχο ορθά, αφού οι αρμοδιότητες των εσωτερικών ελεγκτών συμπίπτουν με

αυτές που αναφέρονται στη βιβλιογραφία του εσωτερικού ελέγχου. Οι περισσότερες από αυτές αφορούν ελέγχους των συναλλαγών με τρίτους πράγμα αναμενόμενο αφού είναι καθοριστικής σημασίας για την πορεία και την αποτελεσματικότητα της επιχείρησης.

Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι οι επιχειρήσεις δεν πρέπει να υποτιμούν ή να αφηφούν τον εσωτερικό έλεγχο, αφού αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της αποτελεσματικής εταιρικής διακυβέρνησης. Ένας εσωτερικός ελεγκτής δεν είναι κάποιος που απλώς ανασκοπεί την παρελθοντική πορεία της εταιρίας. Αντιθέτως, η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να αποτελεί ένα αναπόσπαστο και ισάξιο συστατικό στοιχείο της εταιρικής εποπτείας.

Σε μια συνολική εκτίμηση των αποτελεσμάτων, μπορεί κανείς να αντιληφθεί ότι η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου στην Ελλάδα βρίσκεται σε αρχικό στάδιο και ότι πολλά σημεία επιδέχονται βελτίωση, ώστε να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα του αντίστοιχου ελέγχου και να προσδώσει μεγαλύτερη αξία στην επιχείρηση. Ωστόσο, θα ήταν άδικο να ειπωθεί ότι δεν εφαρμόζονται οι βασικές αρχές λειτουργίας ή ότι η διοίκηση των επιχειρήσεων δεν προσβλέπει στη διαρκή αύξηση της αποδοτικότητας του ελέγχου και την ενίσχυση με διάφορους τρόπους, όπως την πρόσληψη ειδικά εκπαιδευμένου προσωπικού.

Ολοκληρώνοντας, προτείνεται η επέκταση της δημιουργίας τμήματος εσωτερικού ελέγχου και σε μικρότερες εταιρίες καθώς θεωρείται ότι είναι προς όφελος τόσο της οικονομικής πορείας της χώρας όσο και της εικόνας προς τους τρίτους. Οι εταιρίες μέσω της αποτελεσματικής διεξαγωγής του εσωτερικού ελέγχου θα μπορέσουν να αναπτυχθούν και να προσθέσουν μεγαλύτερη αξία. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα αποκτήσουν δύναμη και ενδεχομένως θα καταστούν ικανές να αντλήσουν ευκολότερα πόρους για νέες επενδυτικές δραστηριότητες, με στόχο την περαιτέρω επέκτασή τους.

Βιβλιογραφία

- Churchill N. (1966), «Audit Recommendations and Management Auditing: A Case Study and some Remarks», *Empirical Research in Accounting: Selected Studies*, London, UK.
- Colbert L.J. (2002), «Corporate Governance: Communications from Internal and External Auditor», *Managerial Auditing Journal*, Vol. 17, No. 3, pp. 147-152.
- DeZoort F.T. (1997), «An Investigation of Audit Committees' Oversight Responsibilities», *Abacus*, Vol. 33, No. 2, pp. 152-174.
- Dittenhofer M. (2001), «Internal Auditing Effectiveness: An Expansion of Present Methods», *Managerial Auditing Journal*, Vol. 16, No. 8, pp. 443-450.

- Guoming B. (1997), «The Development Trend and Prospects of Internal Auditing», *Managerial Auditing Journal*, Vol. 12, No. 4,5, pp. 243-246.
- Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, Απόφαση 5/204/14.11.2000 του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, Αθήνα.
- Haron H., Chambers A., Ramsi R. and Ismail I. (2004), «The Reliance of External Auditors on Internal Auditors», *Managerial Auditing Journal*, Vol. 19, No. 9, pp. 1148-1159.
- Hughes P. (2004), «Why Internal Auditors Audit», *The CPA Journal*, February, pp. 15-16.
- James L.K. (2003), «The Effects of Internal Audit Structure on perceived Financial Statement Fraud Prevention», *Accounting Horizons*, Vol. 17, No. 4, pp. 315-327.
- Κάντζου Κ. (1995), «*Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική*», Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα-Πειραιάς.
- Lampe J. and Sutton S. (1994), «Evaluating the Work of Internal Audit: A Comparison of Standards and Empirical Evidence», *Accounting and Business Research*, Vol. 24, No. 96, pp. 335-348.
- Lowe D.J., Geiger A. M. and Peny K. (1999), «The Effects of Internal Audit Outsourcing on perceived External Auditor Independence», *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol. 18, pp. 7-26.
- Raghunandan K., Read J.W. and Rama V.D. (2001), «Audit Committee Composition, “Gray Directors”, and Interaction with Internal Auditing», *Accounting Horizons*, Vol. 15, No. 2, pp. 105-118.
- Rittenberg E.L. (1999), «The Effects of Internal Audit Outsourcing on perceived External Audit Independence», *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol. 18, pp. 27-35.
- Vallario C. (2003), «Internal Audit: Active Ingredient in Reform Mix», *Financial Executive*, June 2003, pp. 26-28.
- Weizhong C. and Shourong S. (1997), «Unification of Independence, Authoritativeness and Efficiency-Organizational Form of Internal Audit», *Managerial Auditing Journal*, Vol. 12, No. 4,5, pp. 196-199.
- Xiangdong W. (1997), «Development Trends and Future Prospects of Internal Audit», *Managerial Auditing Journal*, Vol. 12, No. 4,5, pp. 200-204.
- Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (2001), «*Ποιοτικά Κριτήρια Προβολής Εισηγμένων Εταιριών*», Τομέας Ανάπτυξης Εργασιών, Τμήμα Έρευνας και Ανάπτυξης, Αθήνα.